

این مقاله به سفارش موسسه دموکراسی و توسعه افغانستان و آزادی: انستیتوت جامعه مدنی تهیه گردیده است

بررسی وضعیت زنان سرپرست خانواده در افغانستان

نام مستعار: عبیدالله عبید

خلاصه

بحث نقض حقوق زنان همواره یکی از موضوعات مهم در افغانستان به شمار میرود، زیرا سال های زیادی میشود که زنان در این کشور مورد ظلم و ستم های فراوانی واقع شده اند. اما در طول این مدت به کمترین موارد آن توجه و رسیدگی صورت گرفته است و از میان ظلم های فراوان که بر آنان روا داشته شده و میشود، به علت احساس نا امنی شدید زنان در محیط زندگی شان، کمترین موارد آن به ثبت رسیده و در این مدت از میان آنها به قضایای اندکی رسیدگی درست شده است. حال زنانی که به علت های متعدد وظیفه سرپرستی فامیل به عهده آنان میباشد، باید به دلیل زن بودن شان مشکلات جامعه را متحمل شده و سختی های فراوانی آن را به جان بخرند.

تحقیقات و بررسی هایی که در این مقاله صورت گرفته است نشان میدهد، مشکلات این زنان در افغانستان پیشینه تاریخی دارد، اما در حکومت سابق طالبان بالاترین حد ممکن خشونت ها و نقض حقوق آنها در افغانستان صورت گرفته است. حال با روی کار آمدن دوباره آنان و تسلط کامل شان بر تمام مردم این کشور، شاهد موارد زیادی از نقض حقوق آنها توسط طالبان بوده ایم.

در این مقاله بعد از مقدماتی در مورد حقوق زنان و مروری بر وضعیت زنان در افغانستان قبل از سال ۲۰۲۱ و بعد از آن، با اشاره به بعضی از مشکلات آنها مانند افزایش ازدواج های اجباری، مشکلات امنیتی، اقتصادی و روی آوردن به کارهای شاقه بحث صورت گرفته است. با نگاهی به وضعیت آنها پس از این تاریخ نتیجه گرفته میشود که این زنان بیشتر از تمام مردم افغانستان در شرایطی بس دشوار به سر می برند و کمک و رسیدگی به مشکلات آنها از اولویتهای کاری حکومت و جامعه جهانی و مردم به شمار میرود.

کلیدواژه ها: حقوق زنان، حقوق بشر، زنان سرپرست خانواده، زنان و دختران.

This article was provided by recommendation of
Afghanistan Democracy and Development Organization and
Azady: Digital Civil Society Institute

“Investigating the situation of women heads of the family since 2021 in Afghanistan”

Obaidullah Ubaid (allonym)

Abstract

The issue of violation of women's rights is always considered one of the important issues in Afghanistan, because for many years women in this country have been oppressed. But during this period, attention and care has been given to the least cases of it, and among the many atrocities that have been and continue to be perpetrated on them, due to the extreme feeling of insecurity of women in their living environment, the least cases have been recorded and in During this time, few cases have been dealt with among them. Now, women who are responsible for taking care of their families due to many reasons, have to bear the problems of the society and face many hardships due to their being women.

The studies and researches that have been done in this article shows that the problems of these women in Afghanistan have a historical background, but the highest possible level of violence and violation of their rights took place in Afghanistan during the former Taliban regime. Now with their return to power and their complete control over all the people of this country, we have witnessed many cases of violation of their rights by the Taliban.

In this article, after an introduction about women's rights and an overview of the situation of women in Afghanistan before 2021 and after it, By recalling some of these cases such as the increase in forced marriages, security and economic problems, and turning to hard works. Looking at their situation after this date, it can be concluded that these women are living in very difficult conditions than other people of Afghanistan country. Therefore I think helping and dealing with their problems is one of the priorities of the government, the international community, and the people.

حقوق زنان از گذشته‌ها مورد بحث بوده و مبارزه برای آن یک نبرد طولانی محسوب می‌شود. زیرا آنان در طول تاریخ، در معرض تبعیض و نابرابری‌های زیادی واقع شده‌اند، و دفاع از حقوق آنها یک امر مهم برای ایجاد ثبات در جامعه می‌باشد. در دو دهه اخیر، اعلام زنان سرپرست خانوار به عنوان «فقیرترین فقرا» در اغلب نوشته‌های توسعه به چشم می‌خورد (بولاک، ۱۶: ۱۹۹۴-۱۸؛ بوینیک ۳: ۱۹۹۵؛ گاپتا، ۱۹۹۳؛ کندی، ۱۹۹۴)^۱ زنان در افغانستان در کنار فقر اقتصادی در معرض سایر آسیب‌های اجتماعی و روانی نیز قرار دارند.^۲ در این مقدمه نخست مقداری با اصطلاح حقوق زنان آشنا شده و بعد برای اینکه در جامعه‌ای سنتی مانند افغانستان این نابرابری‌ها بیشتر وجود داشته و بسیاری از مردمان بی‌خبر آن را به دین اسلام نسبت می‌دهند، سعی شده تا فقط با اشاره به بعضی از موارد دفاع دین اسلام و بزرگداشت آن از زنان و حقوق آنها، آن هم در زمانی که هیچ خبری از حقوق زنان و مدافعان آن در جهان نبود، این توهم برای کسانی که علت واقعات نقض حقوق زنان را در کشوری مانند افغانستان، مقررات وضع شده در دین اسلام میدانند برطرف گردد. بعد از آن مرور کوتاهی بر تاریخچه‌ی پی‌گیری حقوق زنان در جامعه می‌شود و در اخیر هم مشکلات زنان افغانستان مورد بحث قرار می‌گیرد.

آشنایی با اصطلاح حقوق زنان

این اصطلاح اشاره به آزادی و حقوق زنان در تمامی بخش‌ها و سنین دارد، و به علت نادیده گرفتن مکرر حقوق آنان در طول تاریخ به وفور گسترش پیدا کرده است. در گذشته معمولاً حقوق زنان توسط رسم و رواج‌های سنتی یا عنعنات ملت‌ها، رد یا تعیین می‌گردید. و علت این که از معنی اعم خود یعنی حقوق بشر جداگانه مورد بحث قرار می‌گیرد نیز برای آن است که مدافعان حقوق زنان عقیده دارند، زنان و دختران بیشتر از حقوق عمومی بشر خارج گردیده‌اند و در سیر تاریخ بیشترین حقوق از آنها ضایع شده است.

در هر صورت موضوع حقوق زنان بیشتر شامل: خودمختاری، حق رأی، حق کار، حق دستمزد برابر بخاطر کار برابر، حق مالکیت، حق تحصیل، حق مشارکت در قراردادهای قانونی، حق ازدواج، حق مذهبی، و حق سرپرستی می‌شود.

^۱ فقر زنان سرپرست خانوار، ژاله شادی طلب، علیرضا گرابی نژاد، ۱۳۸۳.

^۲ [Vulnerability Factors of Afghan Rural Women to Disasters, Marina Hamidazada, Ana Maria Cruz, Muneta Yokomatsu, 2019.](#)

دین اسلام از اولین مدافعان زنان

گرچه در مورد جایگاه زنان در اسلام همیشه اختلاف نظرهایی وجود داشته است، اما بسیاری با برداشت نادرست از دین اسلام و سوء استفاده از آن، مرتکب ظلم های فراوانی بر زنان گردیده اند و در آخر نیز تمام آن ظلم ها بنام اسلام ختم گردیده است. با وجود تمام این گونه مسائل، شکی نیست که این دین از اولین و مهمترین مدافعان حقوق زنان میباشد. و میتوان این ادعا را با اشاره به کلام خداوند متعال در بعضی آیات قرآن کریم، و کلام پیامبر اسلام و عملکردهای او نسبت به قوانین جاهلیت در آن زمان اثبات نمود. از نمونه های آن مبارزه پیامبر اسلام با رسم اشتباه زنده به گور کردن دختران در آن عصر و گرامی داشتن شخصیت زنان در جامعه میباشد.

مبارزه با زنده به گور کردن دختران

رسم زنده به گور ساختن نوازادان دختر توسط اعراب جاهلیت در آیاتی از قرآن به گونه های مختلف سرزنش شده و در قیامت نیز وعده بازپرسی از آن داده شده است. در (سوره نحل، آیه ۵۸)، میفرماید: «هنگامی که به یکی از آنها (مردم جاهلیت) بشارت دهند [که] دختر نصیب تو شده، صورتش از فرط ناراحتی سیاه میشود و به شدت خشمگین میگردد. [او] بخاطر بشارت بدی که به او داده شده، از قوم و قبیله خود متواری میگردد؛ [او نمیداند] آیا او را با قبول ننگ نگهدارد، یا در خاک پنهانش کند؟! چه بد حکم میکنند!».

همچنین در (سوره تکویر، آیه: ۷ و ۸)، بعد از شمردن واقعات روز قیامت میفرماید: «و هنگامی که از دختران زنده به گور شده سؤال میشود. به کدامین گناه کشته شدند؟!». در هر حال با ظهور اسلام و صدور فرامین الهی و کوشش های فراوان پیامبر اسلام (صل الله علیه و آله وسلم)، این قوانین باطل به کلی از جامعه ریشه کن شد، و دیگر هیچ پدر و مادری از اینکه طفل آنها دختر متولد گردیده است احساس شرم و ناراحتی نمیکردند، و مجبور نبودند که دختران عزیز خود را زنده به گور کنند.

اکرام و بزرگداشت زنان

در (سوره لقمان، آیه: ۱۴)، میفرماید: «و ما به انسان درباره پدر و مادر سفارش کردیم؛ مادرش او را با ناتوانی روی ناتوانی حمل کرد(به هنگام بارداری هر روز رنج و ناراحتی تازه ای را متحمل می‌شد،) و دوران شیرخوارگی

او در دوسال پایان میباید؛ (آری به او توصیه کردم) که برای من و برای پدر و مادرت شکر بجا آور که بازگشت (همه شما) به سوی من است!.

دین اسلام حقوق زیادی برای زنان در جامعه قائل شده است، حقوقی که بوسیله آن در برخی از جهات از مردان پیشی گرفته اند. نمونه هایی از این حقوق عبارت اند از: حق معافیت در جهاد، حق معافیت از روزه و نماز در ایام بخصوص، حق وجوب نفقه و پرداخت مایحتاج زن بر مرد. و حتی ارزش زن را به جایی رسانید که بجای آنکه پدر عروس در هنگام ازدواج دخترش مجبور به پرداخت های مالی باشد، بر مرد واجب گردید که به خانم آینده اش مهریه ای به دلخواه او بپردازد، که این مهریه میتواند شامل پول نقد، خانه، طلا و... باشد. در آن زمان بود که زنان حق مالکیت در جامعه پیدا کرده و حتی میراث به آنان تعلق گرفت، در حالیکه قبل از آن حق ارث فقط به خویشاوندان مرد تعلق داشت.

در دین اسلام با در نظر گرفتن ویژه گی ها و توانایی های زنان و مردان، در تکالیف و حقوق آنها تفاوت هایی در نظر گرفته شده است. خداوند متعال در قرآن کریم، مردان را سرپرست و مسئول حفاظت از آنان قرار داده است، که در نتیجه، برآورده سازی نیاز های زنان بر همسران شان واجب گردیده است. در مقابل، زنان نیز وظیفه دارند تا شایستگی خویش را حفظ کرده، مطیع و حافظ حقوق شوهر خویش در غیاب او باشند^۳.

اینگونه اسلام برای زنان در جامعه ارزش قائل شد و بر آنها منت نهاد. همچنان پیامبر گرامی اسلام (ص) بر اساس فرمان الهی با شرایطی خاص مأمور به بیعت کردن با زنان گردید^۴، تا به وسیله آن به بسیاری از مشکلات اجتماعی را از بین ببرد.

تاریخچه پی گیری حقوق زنان در جامعه

در طول تاریخ افراد زیادی بخصوص مدافعان حقوق زن تلاش های فراوانی در مساوی ساختن حقوق زنان با مردان نموده اند، و تا هنوز هم این تلاش ها جریان دارد، زیرا در بسیاری مناطق در دنیا هنوز هم حقوق آنان رعایت نمیشود.

^۳ قرآن کریم، سوره نساء، آیه: ۳۴.

^۴ در (سوره ممتحنه، آیه: ۱۲)، خداوند متعال میفرماید: «ای پیامبر! هنگامی که زنان مؤمن نزد تو آیند و با تو بیعت کنند که چیزی را شریک خدا قرار ندهند، دزدی و زنا نکنند، فرزندان خود را نکشند، تهمت و افتزایی پیش دست و پای خود نیاورند و در هیچ کار شایسته ای مخالفت فرمان تو نکنند، با آنها بیعت کن و برای آنان از درگاه خداوند آمرزش بطلب، که خداوند آمرزنده و مهربان است.»

تصویب حق مالکیت

با آغاز دهه ۱۸۳۰، ایالت های امریکا قوانینی را تصویب کردند که با اجرای آن زنان متأهل بتوانند کنترل بیشتری از دارایی خود را در دست داشته باشند. در سال ۱۸۴۸ نیز، در ایالت نیویورک، حق مالکیت زنان متأهل به تصویب رسید، که براساس آن زنان اجازه حفظ و نگهداری اموال خود را به طور مستقل پیدا میکردند.^۵ این نخستین باری بود که در حمایت از حقوق زنان چنین قانونی به تصویب رسید، و زنان از حقوق قانونی خود بهره مند شدند. به تدریج این قانون در ایالت های دیگر امریکا نیز نفوس کرد، و باعث تصویب قوانین مشابهی در ایالت های دیگر گردید.

اجازه رأی دادن به زنان

بعد از آن تاریخچه حقوق زنان را میتوان توسط مدافعان این حقوق به جنبش های اولیه فمینیستی قرن نوزدهم ردیابی کرد که بر حمایت از حق رای زنان تمرکز داشتند. این جنبش ها در اوایل قرن بیستم شتاب گرفت و منجر به تصویب نوزدهمین متمم قانون اساسی ایالات متحده در سال ۱۹۲۰ شد که به زنان حق رای داد. علاوه بر حق رای، زنان در طول سال ها برای بسیاری از حقوق دیگر از جمله حق مالکیت، حق کار در خارج از خانه و حق تحصیل مبارزه کرده اند. این تلاش ها در بسیاری از موارد با مقاومت و واکنش های منفی روبرو شده است و زنان در این مسیر با تبعیض و تعصب مواجه شده اند. با وجود این چالش ها، زنان به تلاش برای حقوق خود و پیشرفت در بسیاری از زمینه ها ادامه داده اند. امروزه، قوانین و حمایت های بسیاری وجود دارد تا اطمینان حاصل شود که با زنان به طور عادلانه و برابر رفتار می شود. اگرچه هنوز کار زیادی برای دستیابی به برابری جنسیتی کامل وجود دارد. در هر حال، حقوق زنان، تاریخ طولانی و پیچیده ای است که با مبارزه و پیشرفت مشخص می شود. در حالی که در طول زمان گام های مهمی برداشته شده است، هنوز کار زیادی باید انجام شود تا اطمینان حاصل شود که با زنان در همه جنبه های زندگی منصفانه و برابر رفتار می شود.

مشکلات زنان افغانستان

در این مقاله مشکلات زنان افغانستان در دو مرحله مورد بحث قرار میگیرد؛ اول مشکلاتی که قبل از آمدن طالبان در سال ۲۰۲۱ برای زنان در این کشور وجود داشته و وضع محدودیت هایی که با آمدن آنها با سقوط

^۵ <https://www.thoughtco.com/1848-married-women-win-property-rights-3529577>.

حکومت جمهوری ت ایجاد، و سبب خانه نشین شدن زنان و محرومیت از آزادی و تحصیل آنان گردید. هر چند بسیاری از این محدودیت ها که برای زنان بی نهایت دشوار است در هیچ آئینی نیست.

زندگی زنان قبل از حاکمیت طالبان

وضعیت زنان در افغانستان همواره مورد بحث و گفتگو قرار گرفته و پس از آمدن طالبان در سال ۲۰۲۱، ابعاد این بحث گسترش یافته است. اگر چه قبل از آن نیز وضعیت زنان در این کشور کاملاً قابل قبول نبود، لکن در بسیار از موارد حقوق آنها رعایت می شد، حتی مؤسسات دولتی و غیر دولتی نیز در زمینه کمک رسانی و بررسی وضعیت آنان به طور منظم فعالیت داشتند. در آن زمان، زنان در بسیاری از دفاتر دولتی و غیر دولتی مشغول به کار بودند، طوری که در بخش های مختلف حضور آنها کاملاً ملموس بود. اما با آمدن طالبان، وضعیت آنان به شدت تحت تاثیر قرار گرفت و اکثریت فعالیت های اجتماعی شان محدود گردید، تا جایی که به تدریج از حقوق اولیه و آموزش های اساسی خود نیز محروم گردیدند.

گرچه درک تمام شرایط و دشواری هایی که زنان در افغانستان به طور معمول و مکرراً با آن مواجه میشوند برای بسیاری از افراد متصور نیست، زیرا آنچه به گوش ما رسیده است، تنها قسمت کوچکی از احوالات آنها میباشد، و با وجود امکانات بسیار کم در بیشتر نقاط این کشور، صدای اکثر زنان به ما نرسیده است. علاوه بر آن، مناطقی در افغانستان وجود دارد که به علت مشکلات فراوان در مسیر رفتن به آن محله ها، کمتر کسی میتواند به آنجا سفر کند تا از وضعیت آنان با خبر شود.

به هر حال، به دلایل مختلف رسیدگی به مشکلات بیشتر زنان در افغانستان و حتی با خبر شدن از مصائبی که برای آنان پیش می آید، در چنین شرایطی بسیار دشوار بنظر میرسد، و نیز با حاکمیت کسانی که ویژه گی های فکری آنان در بسیاری از موارد با سایر مردم متفاوت بوده، قابل درک است که زمینه هر گونه فعالیت اجتماعی برای زنان در این کشور به شدت محدود گردیده.

تأثیر حاکمیت طالبان بر زنان افغانستان

یکی از اولین تغییراتی که طالبان اعمال کردند، مربوط به ممنوعیت زنان برای کار در بسیاری از حوزه های اجتماعی بود. این باعث شد که بسیاری از زنانی که قبلاً در دواير دولتی و غیردولتی کار می کردند، از شغل خود خارج شوند و از درآمد و حقوق خود دست بکشند.

علاوه بر این، طالبان محدودیت هایی را نیز در دسترسی به آموزش و تحصیلات برای زنان اعمال کرده اند. این محدودیت ها شامل ممنوعیت تحصیل زنان در پوهنتون ها، مدارس و مراکز آموزشی بود. باعث شد تا زنان و

دختران نتوانند به درس و تحصیل خود ادامه داده، از سواد کافی برخوردار باشند، و آینده کسانی که از استعداد و توانایی کافی برخوردار بودند و قرار بود از بزرگان جامعه خود از لحاظ تحصیلی مانند دکتوران، انجینیران، و کلاء و رئیسان باشند، تبدیل به زنان و دختران کارگر در سطح پایین جامعه گردد. در ادامه این مقدمه به طور مختصر بر روی بعضی از قوانینی از سوی طالبان اشاره خواهد شد، که موجب بسیاری از نابرابری های اجتماعی و اعمال فشارهای روحی و روانی بر زنان گردیدند.

تصویب قوانین حذف کننده زنان از سوی طالبان

از اقدامات اولیه طالبان برای حذف زنان از جامعه، میتوان به (حذف آنها از کابینه دولت، سرکوب اعتراضات شان، اخراج کارکنان دولتی از وظایف شان، ممنوعیت کار آنان در دفاتر غیر دولتی، وضع محدودیت ها برای ورزشکاران زن، منحل سازی وزارت امور زنان و بسته شدن مکاتب متوسطه و پوهنتون ها به روی آنها) اشاره کرد.

حذف زنان از کابینه موقت اولین اقدام طالبان

پس از آنکه در حکومت پیشین، تحت رهبری حامد کرزی و محمد اشرف غنی، زنان توانستند به عنوان مقامات کشور در کرسی های با اقتدار دولتی سهمیم شوند، و به عنوان والی، وکیل پارلمان، وزیر و سفیر در دولت منصوب گردند. بلافاصله بعد از به قدرت رسیدن دوباره طالبان در ماه ماه اگست، ۲۰۲۱ پس از مدتی کوتاه، به گونه تدریجی اعمال فشارها و وضع محدودیت هایشان بر زنان آغاز گردید.

یک هفته بعد از [مصاحبه بی بی سی در قطر با عباس استانکزی](#)، معاون سیاسی طالبان در تاریخ (۳۰ اگست، ۲۰۲۱)، که گفته بود "شکی نیست که زنان فعالانه در حکومت دخیل خواهند بود.."، [حکومت طالبان کابینه موقت خود را اعلام کرد، در حالی که هیچ زنی در آن نبود.](#)

سرکوب اعتراضات زنان و دختران از سوی طالبان

از هنگام تسلط طالبان، زنان بارها در برابر افزایش محدودیت ها اعتراض کرده اند. لکن در تظاهرات های مختلف، معترضان به شدت مورد ضرب و شتم و خشونت از سوی افراد نظامی طالبان واقع شده اند. و یا اینکه برای روز های زیاد در بازداشت به سر بردند.

[در تاریخ \(۷ سپتامبر، ۲۰۲۱\)](#)، در یکی از اعتراضات در ولایت هرات، طالبان با استفاده از شلیک مرمی برای متفرق ساختن تظاهرات آنان، سه نفر را کشته و ۷ نفر دیگر را زخمی کردند.

روز بعد از آن، [وزارت داخله با بیانیه ای جدید](#)، محدودیت های دیگری را برای تظاهرات کننده گان اعمال کرد، و در آن تاکید شد که معترضان مکلف اند تا قبل از تظاهرات نهادهای امنیتی را در جریان بگذارند. در همان روز، تعدادی از زنان در ولایت کابل برای اعتراض تجمع کردند، و نیروهای امنیتی طالبان آنها را با چوب زده و از آن ساحه دور ساختند. بعد از آن نیز تمام تظاهرات های مشابه به نوعی سرکوب شد.

اخراج کارکنان دولتی

یک ماه پس از روی کار آمدن این حکومت، به کارمندان زن در نهادهای دولتی گفته شد در خانه بمانند. و در تاریخ (۱۹ سپتامبر، ۲۰۲۱)، فقط به بعضی از کارمندان زن در شاروالی کابل که به آنها احتیاج داشتند اجازه کار داده شد، و جای باقی کارمندان زن را مردان اشغال کردند.

به تدریج در سراسر افغانستان، اکثر کارگران زن که در دولت کار میکردند عملاً از مشاغلی که قبلاً انجام می دادند کنار گذاشته شده اند. علاوه بر کارمندان دولت، افسران زن در اردوی ملی و پلیس، ثرنواله ها و قضات نیز کار خود را از دست دادند و مجبور به ماندن در خانه یا ترک کشور شدند.^۶ محدودیت ها برای ورزشکاران زن بعد از بازگشت طالبان به قدرت، تا کنون ورزشکاران زن در هیچ مسابقه ای در داخل کشور شرکت نکرده اند. در تاریخ (۸ سپتامبر، ۲۰۲۱)، معاون وزیر اطلاعات و فرهنگ، گفت: "ورزش زنان یک فعالیت نامناسب و غیر ضروری است...". و پس از ۱۷ ماه بعد همچنان از شرکت در مسابقات داخلی و خارجی منع شده اند. در دسامبر ۲۰۲۲، کمیته بین المللی المپیک به افغانستان هشدار داد در صورت اجازه ندادن به ورزشکاران زن، روابط خود را با افغانستان قطع خواهد کرد و کریکت استرالیا نیز مسابقات یک روزه با تیم کریکت افغانستان را به همین دلیل لغو نمود.^۷

جدا سازی محصلان دختر و پسر در پوهنتون ها

در نخست برخی از پوهنتون ها پرده میان دختر و پسر را برای رعایت قوانین طالبان و جدا سازی آنان نصب کردند، و در کمتر از یک ماه پس از آن، توصیه بر جدایی سازی محصلین دختر و پسر در پوهنتون های خصوصی نمودند، و در (۱۲ سپتامبر ۲۰۲۱)، وزارت تحصیلات عالی در مصاحبه ای با یکی از رسانه ها اظهار داشت که برای پوهنتون های دولتی نیز پلان مشابهی در نظر دارد. در نتیجه اول صنف های محصلین دختر و پسر را توسط پرده از هم جدا کردند، بعد از آن صنف ها را جدا کردند، و نهایتاً روزهای درسی را میان آنها تغییر دادند.

⁶ <https://www.bbc.com/persian/articles/cy0kld42xexo>.

^۷ همان.

ممنوعیت از تحصیل در پوهنتون ها

در (۲۰ دسامبر، ۲۰۲۲) وزارت تحصیلات عالی طالبان دختران را از تحصیلات عالی منع کرد و دروازه پوهنتون‌های خصوصی و دولتی را به روی زنان تا اطلاع ثانوی بست.

از بین بردن وزارت امور زنان

اقدام بعدی طالبان در کنار گذاشتن زنان از سیاست، منحل نمودن وزارت امور زنان بود، که در تاریخ (۱۷ سپتامبر، ۲۰۲۱) این وزارتخانه را به وزارت امر به معروف و نهی از منکر مبدل کردند.

بسته ماندن مکاتب متوسطه دختران

مکاتب دخترانه از صنف هفتم تا صف دوازدهم در اوایل تسلط طالبان و توسط آنان در سال ۲۰۲۱، مسدود گردید. در ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۱، پس از آن توسط اطلاعیه وزارت معارف از متعلمین و اساتید ذکور خواسته شد تا به مکاتب خود برگردند اما راجع به مکاتب متوسطه دختران در این اطلاعیه خبری نبود. در سال تحصیلی جدید در تاریخ (۲۳ مارچ، ۲۰۲۲) نیز وقتی دختران به مکاتب خود رجوع کردند، از حضور دختران در صنوف درسی ممانعت صورت گرفت. و با اینکه طالبان وعده‌هایی در خصوص این مورد داده بودند ^{۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶}، این ممنوعیت هنوز هم باقیست.

سایر محدودیت‌ها بر زنان و دختران

- در این مدت محدودیت‌های روز افزون دیگری نیز برای زنان وضع گردیده است که در زندگی آنان مشکلات زیادی ایجاد نموده است. در ادامه برای رعایت نمودن اختصار، به شکل گذار بر بعضی از آنها اشاره میشود:
- در نوامبر ۲۰۲۱ بر اساس فرمان جدید طالبان از حضور در نمایش‌های تلویزیونی در افغانستان منع شدند و روزنامه نگاران و مجریان زن نیز دستور داده شد که چهره خود را بپوشانند.
  - در ۲۶ دسامبر ۲۰۲۱ طالبان محدودیت‌های سفر زنان را اعمال کردند.
  - در (ماه می ۲۰۲۲) به آموزشگاه‌های رانندگی در ولایت هرات توصیه شد که زنان را آموزش ندهند. و گفته اند که لایسانس‌های راننده گی نیز از این پس برای زنان صادر نمیشود.
  - در (نوامبر، ۲۰۲۲) پارک‌ها، حمام‌های زنانه و کلب‌های ورزشی، در روزهای آغازین حکومت خود، طالبان برای محدود کردن زنان از رفتن به پارک‌ها، حمام‌های زنانه، باشگاه‌های ورزشی یا ورزشگاه‌ها کاری انجام نداده بودند.

• در (۲۴ دسامبر ۲۰۲۲)، کارنامه زنان در سازمان‌های غیردولتی ملی و بین‌المللی از سوی این حکومت ممنوع گردید.

بررسی وضعیت زنان سرپرست خانواده در افغانستان پس از سال ۲۰۲۱

این زنان آسیب پذیرترین قشر جامعه در افغانستان محسوب میشوند، و گاهی ممکن است با کوچکترین تحولاتی در کشور، زنده‌گی شان زیر و رو شود. در این مقاله قرار است در مورد مشکلات زنان سرپرست، خطرهای احتمالی برای آنها، علل افزایش این خطرها بعد از سال ۲۰۲۱ بحث شود. چرا که با تغییر رژیم و تحولات بزرگ سیاسی و اقتصادی که در این سال در افغانستان اتفاق افتاده است، یقیناً وضعیت چنین افرادی در جامعه به شدت نگران کننده خواهد بود.

مشکلات عمده آنها در مسائلی مانند: خشونت های خانوادگی، ازدواج های اجباری، فقر، امنیت نامناسب، انجام کارهای شاقه، وضع محدودیت های روز افزون از سوی طالبان، و عدم دسترسی به مسائل پزشکی و محرومیت از تحصیل خلاصه میشود. علت های آن هم بیشتر مواردی مانند درگیری های مسلحانه، کوچ های اجباری، فرار نظامیان سابق از ترس طالبان و.. میباشد که در مورد هر یک در ادامه مطالب به تفصیل بحث صورت میگیرد.

زنان سرپرست خانواده و مشکلات آنها

در افغانستان، زنانی که تنها نان آور خانواده خود محسوب میشوند، اغلب به عنوان «سرپرست» شناخته می شوند. این زنان با چالش‌های مهمی از جمله تبعیض، مشکلات اجتماعی و اقتصادی روبرو هستند. و پس از تسلط طالبان بر افغانستان در (اگست ۲۰۲۱)، نگرانی های شدیدی در مورد زنان، بخصوص زنان سرپرست خانواده در اذهان مردم پدید آمد، زیرا مردم افغانستان با تجربه‌ای که از حکومت سابق طالبان در خاطر داشتند، برایشان قابل پیش بینی بود که چه خطراتی میتواند زنان بویژه آنهایی را که سرپرست فامیل خود هستند را تهدید کند.

یکی از مشکلات اساسی در حکومت اولیه طالبان که مردم تجربه آن را داشتند، عدم اجازه فعالیت های زنان در جامعه بود، طوری که حتی به زنان اجازه نمیدادند بدون محرم (مثلا پدر و برادر یا شوهر) خود از خانه بیرون بروند. با وجود پیشرفت های علمی بشر و تحولات جامعه، امید آن می‌رفت که طالبان نیز مانند سایر مردم تغییر کرده باشند. هرچند در اوایل حکومت آنان در این دوره نیز تغییراتی در نوعیت عملکرد آنها با مردم به چشم می‌خورد، اما متأسفانه به مرور زمان، نظیر همان رفتارهای گذشته از آنان صادر شده است. به عنوان مثال در (۱۴

جون، ۲۰۲۲) به نقل از [منابع خبری](#) "طالبان به دکان‌داران در هرات گفته‌اند که پس از این، هیچ زنی حق ندارد بدون محرم به بازار بیاید و دکان‌داران نیز حق هم‌کلام شدن با آنان را ندارند".

شماری از دکانداران در مارکیت‌های اجناس زنانه در مرکز هلمند نیز [می‌گویند](#) طالبان فروش اجناس به مشتریان زن را منع کرده‌اند. در ضمن این دکاندارها اظهار داشتند که از سوی طالبان مورد ضرب و شتم‌اند، اما طالبان می‌گویند تنها به آنها توصیه کرده‌اند. [یکی از مشتریان زن](#) این بازار نیز در مصاحبه خود با رسانه‌ها گفت: "زمانی که برای خرید اجناس مورد ضرورت خود به بازار رفته بودم، طالبان آمدند و دکان‌های مارکیت را بستند و زنان را هم‌لت و کوب کردند".

با وجود این‌گونه مسائل مسلماً زندگی در چنین شرائطی بخصوص برای زنان سرپرست خانواده بسیار دشوار خواهد بود، زیرا زنان دیگر، فقط در مواقع ضروری بیرون از منزل می‌روند، اما زنانی که سرپرستی خانه بدوش آنهاست مجبور هستند روزانه بیشتر اوقات را بیرون منزل سپری کرده و برای حمایت از خانواده‌ی خود تلاش کنند. به تعقیب مطالب ذکر شده در مورد مشکلات زنان سرپرست، علت بیشتر شدن آنها در این حکومت، نیازهای آنان، خطرات احتمالی و راه‌حلی برای به حداقل رسانیدن مشکلات‌شان بحث صورت می‌گیرد.

نوعیت و شرائط زندگی هر یک از این زنان با هم تفاوت‌های زیادی دارد، زیرا در میان آنها کسانی هستند که ازدواج کرده و به دلایلی مانند معتاد بودن شوهرشان، زنده‌گی مشترک آنها به طلاق انجامیده است. و یا شوهر آنان فوت کرده یا توسط طالبان در جنگ‌های اخیر کشته شده است. یا به علت دخیل بودن در نیروهای امنیتی دولت سابق از ترس حکومت طالبان به کشورهای همسایه فرار کرده است. و یا اینکه شوهرشان به شدت بیمار است و توانایی کار کردن را ندارد و... در هر صورت مسؤلیت سرپرستی تمام فامیل بدوش آنها سپرده شده است. برخی از این زنان نیز به بخاطر نگهداری از پدر و مادر هنوز ازدواج نکرده‌اند، و یا هنوز فرصت ازدواج برای‌شان مهیا نگردیده. به هر حال، فعلاً به عنوان سرپرست مسؤلیت رفع نیازهای خانواده را به عهده گرفته و به همین علت برخی چالش‌ها نیز دامنگیر آنها شده است. مشکلات و دشواری‌های اساسی در زنده‌گی این زن‌ها اغلب به مسائل اقتصادی، امنیتی و خانوادگی آنها مرتبط است.

ازدواج اجباری و علت‌های آن

ازدواج اجباری به ازدواجی گفته می‌شود که یکی از دو زوج یا هر دوی آنها رضایت نداشته و بلکه جبراً راضی به آن شده باشند. تصور این معنی برای بیشتر افراد جامعه، ملازمت با یادآوری مصادیق آن در اجتماع دارد، و ذکر نام آن باعث یادآوری مثال‌هایی در زندگی شخصی افراد می‌شود، لذا مفهومی آشنا به نظر می‌رسد.

این رسم اشتباه در جوامع مختلف پیشینه تاریخی دارد و متأسفانه در طول تاریخ و در میان اقوام متعدد، به دلایل گوناگون، بر افراد زیادی خصوصاً زنان و دختران تحمیل گردیده است. عواقب و پیامدهای این ازدواج نیز برای خانواده‌ها بسیار ناگوار بوده و افغانستان هم منحصراً یک جامعه سنتی، زمینه‌های زیادی برای اعمال اینگونه خشونت‌ها علیه زنان داشته است.

با تلاش‌هایی که در بیست سال گذشته برای مبارزه با خشونت علیه زنان و احیای حقوق آنان، بویژه در مورد ازدواج‌های اجباری و کودک همسری انجام شده است، هنوز هم عواملی مانند ترس و وحشت، جنگ، فقر و بی‌سوادی و... در ادامه این رسم اشتباه نقش دارند. بویژه در جریان جنگ‌های اخیر طالبان با نیروهای امنیتی در ولایات و تسلط آنها بر تمام کشور، این پدیده نگران‌کننده در بسیاری از نقاط کشور به شدت گسترش داشته است، طوریکه مطالعه برخی از موارد آن که در ادامه این مقاله ذکر گردیده به خوبی شدت افزایش آن را در سطح ولایات افغانستان نشان می‌دهد.

ممنوعیت‌های قانونی ازدواج اجباری در دین اسلام و قانون اساسی کشور

ازدواج اجباری از نظر شریعت اسلام و قوانین کشور غیرقانونی شمرده می‌شود. در دین اسلام عقد و ازدواجی که به اجبار باشد و در آن طرفین هیچگونه رضایت نداشته باشند، حرام است و حتی بعضی از فقهاء قائل به بطلان آن شده‌اند.

در ماده ۵۰۵ قانون مدنی افغانستان نیز بر رضایت دوطرف در نکاح تأکید شده، که نباید ازدواج با اکراه و جبر صورت گرفته باشد، و اگر زن و مرد، یا یکی از آنها رضایت به این عقد نداشته باشد یا به اکراه و اجبار مجبور به این ازدواج شده باشد، عقد مذکور مغایر قانون بوده و باطل می‌گردد. اسناد بین‌المللی نیز حق انتخاب همسر را حق قانونی هر شخص میدانند و کنوانسیون منع هرگونه تبعیض علیه زنان بر راضی بودن بدون جبر و اکراه زوجین تأکید کرده، برای زن و مرد حق مساوی در انتخاب همسر در نظر گرفته و ازدواج اجباری را مردود میدانند.^۸

مشکلات اقتصادی، امنیتی و روی آوردن زنان به کارهای شاقه

با تحولات سیاسی اخیر و افزایش فشارهای اقتصادی بر زنان سرپرست خانواده، این زنان مجبور شدند تا به کارهای سخت روی بیاورند و با وضعیت نامناسب زنده‌گی خود را پیش ببرند و با عدم دسترسی به تحصیلات عالی حتی اگر در آینده هم زمینه‌های کاری برای آنان ایجاد شود باز هم توانایی انجام کارهای بهتر را در

⁸ <https://8am.media/forced-marriage-and-its-rise-after-the-taliban-came-to-power-in-afghanistan>.

طولانی مدت نخواهند داشت. در ضمن طبق گزارشات معتبر^۹ ایمنی پناهگاه های آوارگان برای زنان و دختران همچنان یک نگرانی کلیدی است.

زنان کارگر خانگی

برخی از زنان کارگر، که در خانه های مردم به عنوان نظافتچی کار میکنند، در گزارشات خود از دستمزد کم و بد رفتاری کارفرمایان خود شکایت داشته اند. علاوه بر این رئیس اتحادیه کارگران افغانستان میگوید: برای این زنان هیچ گونه حمایت قانونی وجود ندارد، حتی برای کار این زنان در قانون کار، هیچ حالتی پیش بینی نشده است^{۱۰}، و سخنگوی وزارت کار و امور اجتماعی نیز اظهار داشته است که: این وزارت هیچ گونه آمار مشخص و دقیقی از وضعیت زنان کارگر خانگی ندارد^{۱۱}. **گزارش های** آنان حاکی از آن است که این زنان با مشکلات زیادی مانند خشونت های پنهان، بدرفتاری در زمان کار، بهره کشی در مقابل دستمزد ناچیز، عدم رعایت حقوق (مانند کار کردن در موقع بارداری و بعد از وضع حمل)، مجبور بودن به پرداخت قرضهای شوهران معتاد شان و اغلب کارهای بیشتری را به اجبار توسط آنها انجام میدهند.

زنان کارگر در چهارراهی های شهر مزار شریف

کارگری روزمزد یکی از کارهای شاقه ایست که همیشه توسط برخی از مرد هایی صورت میگرفته است که از توانایی بالا برخوردارند، چون از سختترین کارهای بازار کار آزاد محسوب میشود. اما به تازگی با افزایش فقر و بیکاری، گروهی از زنان در شهر مزارشریف برای این کار به جاده های شهر می آیند. این زنان که بیشتر به علت عدم موجودیت سرپرست مرد، مجبور به انجام کارهای شاقه میباشند. این زنان بیشتر با مشکلاتی مانند: انجام کارهای سخت با مزد اندک حدود ۱۰۰ - ۱۲۰ افغانی، صبح زود رفتن به محل پیدا کردن کار از ولسوالی های دور، پس از ساعت ها انتظار دست خالی برگشتن به منزل، آواره گی و زنده گی در زیر خیمه روبرو هستند^{۱۲}.

زنان دستفروش در کنار جاده ها

این کار نیز یکی از مشاغل شاقه میباشد که بیشتر توسط مردان صورت میگیرد، اما با تغییر نظام کشور زنان زیادی را می بینیم که در گوشه و کنار شهر کابل با کراچی مشغول دستفروشی در کنار جاده ها می باشند. **یکی از این زنان** میگوید: "شوهرش به ایران برای کار رفته است و هیچ خبری از او نیست و مسئولیت سرپرستی

⁹ Afghanistan Crisis update: Women and Girls in Displacement | Factsheet III - May 2023.

^{۱۰} <https://www.etilaatroz.com/124656/smallpox-hands-and-wounded-souls-of-domestic-women-workers-in-kabul>.

^{۱۱} همان.

^{۱۲} <https://8am.media/working-women-in-balkh-rally-of-paid-women-at-the-crossroads-of-the-city>.

فامیل به دوش او میباشد".^{۱۲} او قبل از حکومت طالبان در یک کلینیک به عنوان صفاکار کار می‌کرد، اما بعد از آن به علت شرایط بد اقتصادی کشور، این کلینیک بسته شده است. بعضی از این زنان که شوهر خود را از دست داده اند، روزانه مجبور هستند، اطفال خوردسال خود را در خانه تنها گذاشته و مجبور به کار کردن در بیرون از منزل میباشند. گفته میشود که روزانه عاید آنها ۲۰۰ الی ۳۰۰ افغانی میباشد که برای تامین هزینه های آنها کافی نیست.^{۱۳} علت اصلی روی آوردن زنان به اینگونه مشاغل نیز عمدتاً مشکلات اقتصادی بخصوص بعد از آمدن طالبان و نبود سرپرست مرد در منزل عنوان میشود.

زنانی که سرپرست مرد ندارند از ترس اینکه طالبان آنها یا دختران نوجوانشان را به زور مجبور به ازدواج نکنند، نمیگویند که شوهرشان زنده از دنیا رفته است. بر اساس گزارش سازمان عفو بین‌الملل، یکی از دلایل افزایش ازدواج‌های اجباری و زود هنگام این است که طالبان دختران نوجوان را به زور به نکاح خود در می‌آورند. از درآمد اندکی که دارند، کرایه خانه و سایر مخارج زندگی را پردازند و به دلیل نداشتن درآمد کافی، بیشتر روزها فرزندانش گرسنه می‌مانند. برخی از این زنان می‌گویند: حتی یک روز هم نتوانسته به بچه‌هایش غذای کافی بدهند و با اینکه نام خود را در فهرست کسانی از برنامه جهانی غذا (WFP) کمک می‌گیرند ثبت کنند. اما به علت نداشتن محرم موفق به دیدار طالبانی که مسئول تهیه این فهرست هستند نشده است.^{۱۳}

عمده ترین نگرانی های زنان سرپرست خانواده این است که محدودیت‌های طالبان بر زنان و دختران از بین نرود و وضعیت اقتصادی کشور به همین شکل باقی بماند و یا اینکه طالبان مانع خروجی زنان و دختران بدون محرم از منزل شوند، که در این صورت ممکن است فرزندان شان از گرسنگی بمیرند. با وجود تمام این مشکلات برخی از باشندگان کشور از توزیع غیر عادلانه کمک های بشر دوستانه توسط طالبان شکایت دارند.

¹³ <https://zantimes.com/fa/2023/01/11/how-is-the-life-of-female-headed-household-under-taliban-rule/>.

The food security situation continues to deteriorate.

98% of people have insufficient food consumption

آمارهای سازمان‌های جهانی می‌رسانند که در حال حاضر ۲۵ میلیون شهروند افغانستان زیر خط فقر زنده‌گی می‌کنند^{۱۴}. به گزارش سازمان ملل در سال ۲۰۲۱؛ ۹۸ درصد از باشندگان کشور دسترسی به غذای کافی ندارند^{۱۵}. مدیر اجرایی بخش زنان سازمان ملل در بیانیه‌ای در ۶ جدی گفته است: "طالبان با ممانعت از مشارکت زنان در تلاش‌های سازمان‌های کمک‌رسان، در واقع کمک‌هایی را به حالت تعلیق درآوردند که نیمی از جمعیت افغانستان به آن وابسته بودند و بدون آن زندگی برای‌شان ممکن نیست". او افزود که این ممنوعیت ۱۱.۶ میلیون زن و دختر را تحت

تأثیر قرار می‌دهد. براساس ارزیابی اخیر سازمان ملل، کودکان خانواددهایی که زنان سرپرستی آن‌ها را به عهده دارند، بیشتر در معرض کار اجباری هستند. و نگرانی از تلف شدن آنها به علت عدم دسترسی به کمک‌های حیاتی نیز وجود دارد^{۱۶}. بر اساس گزارش سازمان جهانی غذا، بیش از نیمی از جمعیت کشور زیر خط فقر زندگی می‌کنند و نا امنی غذایی در حال افزایش است که عمدتاً به دلیل درگیری و نا امنی است که زندگی تمام افراد جامعه را از بین می‌برد. ۱۹.۹ میلیون نفر به طور حاد در نا امنی غذایی هستند، از جمله صدها هزار نفر که از آغاز سال ۲۰۲۱ به دلیل درگیری آواره شده‌اند. سوءتغذیه در زنان، کودکان، افراد آواره، عودت‌کنندگان، خانوارهای تحت سرپرستی زنان، افراد دارای معلولیت و فقرا نگرانی خاصی دارد. با وجود پیشرفت در سال‌های اخیر، نرخ سوء تغذیه در حال حاضر در حال افزایش است و ۲ میلیون کودک دچار سوء تغذیه هستند^{۱۷}.

سازمان حفاظت از کودکان (Save the children) در تاریخ (۷ جنوری، ۲۰۲۳) هشدار داد کودکان شاید مجبور شوند در خیابان‌ها، کارخانه‌ها یا در خانه‌های مردم کار کنند؛ زیرا خدمات حمایتی از آن‌ها به دلیل ممنوعیت کار امدادگران زن متوقف شده است. این سازمان می‌گوید وجود امدادگران زن که ۵۰ درصد نیروی کار این سازمان

¹⁴ <https://8am.media/poverty-on-the-roads-of-kabul-a-woman-whose-only-hope-is-a-hand-kerchief-and-a-few-pairs-of-socks>.

¹⁵ [World Food Organization statistics in 2021](#).

¹⁶ <https://zantimes.com/fa/2023/01/11/how-is-the-life-of-female-headed-household-under-taliban-rule/>

¹⁷ [WFP \(World Food Programme\), March 2023](#)

را تشکیل می‌دهند برای دسترسی به زنان و دخترانی که به دلایل فرهنگی، نمی‌توانند با امدادگران مرد تعامل داشته باشند حیاتی است.^{۱۸}

نداشتن تحصیلات

در مورد تحصیلات آنها گفته شده از هر ده زنی که بدون شریک زندگی از خانه‌های خود گریخته‌اند، ۹ نفر تحصیلات رسمی ندارند^{۱۹} و اکثر آوارگان داخلی، به ویژه زنان، بی‌سواد هستند، که تاب‌آوری آنها را محدود می‌کند.^{۲۰}

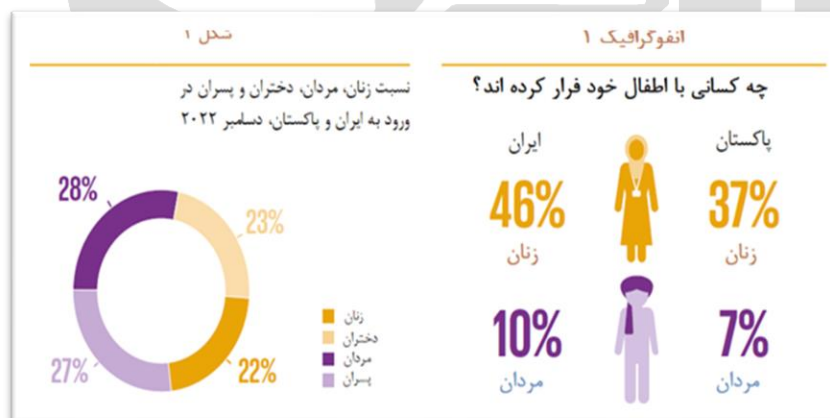
دلایل افزایش زنان سرپرست خانواده از سال ۲۰۲۱

عمده‌ترین دلایل ظهور بی‌سابقه زنان سرپرست در افغانستان پس از سال ۲۰۲۱، رفتارهای خصمانه طالبان و نقض حقوق بشر توسط آنها بر نظامیان پیشین و اقلیت‌های قومی و مذهبی بوده است. زیرا با برگشت دوباره طالبان به قدرت شاهد رویدادهای زیادی بودیم که در آن به وضوح نقض حقوق بشر توسط طالبان بر این گروه‌ها صورت گرفته است.^{۲۱} زیرا با فرار کردن بسیاری از نیروهای امنیتی و کوچ‌های اجباری^(۴.۳.۱) که بعد از آن صورت گرفت، زنان زیادی بدون سرپرست مرد باقی‌مانده و مجبور شدند که خود سرپرستی فامیل را در کشوری چون افغانستان و در شرایطی اینچنین به عهده گیرند.

فرار مردان و پسران به کشورهای همسایه

طبق گزارش UNHCR (کمیسیاری عالی سازمان ملل) و UN WOMEN (نهاد زنان سازمان ملل) در تاریخ

(سوم ماه می، ۲۰۲۳)^{۲۱}، تخمین زده می‌شود که ۵۵ درصد از پناهندگانی که در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ از افغانستان به ایران و پاکستان وارد شده‌اند، مرد و پسر بوده‌اند. مردان و پسران ۲۵۱ درصد از کل

¹⁸ <https://zantimes.com/fa/2023/01/11/how-is-the-life-of-female-headed-household-under-taliban-rule/>

¹⁹ همان (صفحه ۳).

²⁰ همان (صفحه ۸).

²¹ همان.

²² [World Population Prospects 2022 \(population.un.org/wpp\)](https://www.population.un.org/wpp/).

جمعیت افغانستان را تشکیل می دهند (شکل ۱). بخش عمده ای از این پناهندگان (۵۵ درصد از کسانی که به پاکستان و ۴۳ درصد از کسانی که به ایران رفته اند) به عنوان خانوار با دو یا چند بزرگسال و کودک میباشند، هرچند در بسیاری از موارد، زنان و مردان مجرد^{۲۳} نیز از مرز گذشته اند. زنان بیشتر از مردان در هنگام فرار کودکان را با خود می برند (۴۶ درصد زنانی که به پاکستان رفته اند. در مقایسه با ۱۰ درصد از مردان، یک کودک را همراه خود آورده است در حالی که این ارقام برای پناهندگانی که به ایران گریخته اند ۳۷ درصد و ۷ درصد بوده است، به ترتیب) (اینفوگرافیک ۱). این تفاوت ها در ترکیب خانواده اغلب منجر به افزایش چالش های زنان در دسترسی به درآمد کافی، غذا و سایر منابع برای حفظ خانواده هایشان میشود.^{۲۴}

زنان بیشتر از مردان قضایای آواره گی را نسبت به درگیری مسلحانه ذکر میکنند

۸۸ درصد از افغان هایی که در سال ۲۰۲۲ در داخل کشور آواره شده اند، جنگ های مسلحانه را دلیل اصلی جابه جایی خود عنوان کرده اند. با وجود تنش زدایی از درگیری مسلحانه از (اگست، ۲۰۲۱)، این وضعیت در افغانستان همچنان تلفات زیادی داشته است و این کشور و همسایگان آن از جمله کشورهای هستند که تحت تاثیر تروریسم قرار دارند^{۲۵}. بر اساس (ACLED) اطلاعات مکان و رویداد درگیری مسلحانه^{۲۶}، در جریان (سال ۲۰۲۲)، ۴۰۱۴ مورد تلفات در افغانستان رخ داده است که از این میان ۲۴۱۶ مورد در اثر جنگ، ۸۳۹ مورد ناشی از انفجار/خسونت از راه دور، ۷۲۸ مورد خسونت علیه غیرنظامیان، ۲۴ مورد در اثر شورش و تعداد انگشت شماری توسط اعتراضات بوده است^{۲۷}.

براساس معلومات ارائه شده از سوی وزارت امور مهاجرین و عودت کنندگان، در جریان سال جاری ۵۰ هزار و ۹۷۰ خانواده در جریان سال جاری به اثر جنگ بی جا شده اند. از این میان در ماه جوازی سال روان، ۲۱ هزار خانواده و در ماه سرطان ۱۹ هزار خانواده بی جا شده است^{۲۸}.

^{۲۳} زنان مجرد و مردان مجرد به خانواده هایی اطلاق می شود که صرف نظر از وضعیت تأهل، تنها یک فرد بالغ در آن حضور داشته است.

²⁴ [Afghanistan Crisis update: Women and Girls in Displacement | Factsheet III - May 2023.](#)

^{۲۵} بر اساس شاخص جهانی تروریسم، در سال ۲۰۲۳، افغانستان برای چهارمین سال متوالی به عنوان کشور متاثر از تروریسم شناخته شد.

²⁶ acleddata.com (acleddata on 17 April 2023).

²⁷ [Afghanistan Crisis update: Women and Girls in Displacement | Factsheet III - May 2023.](#)

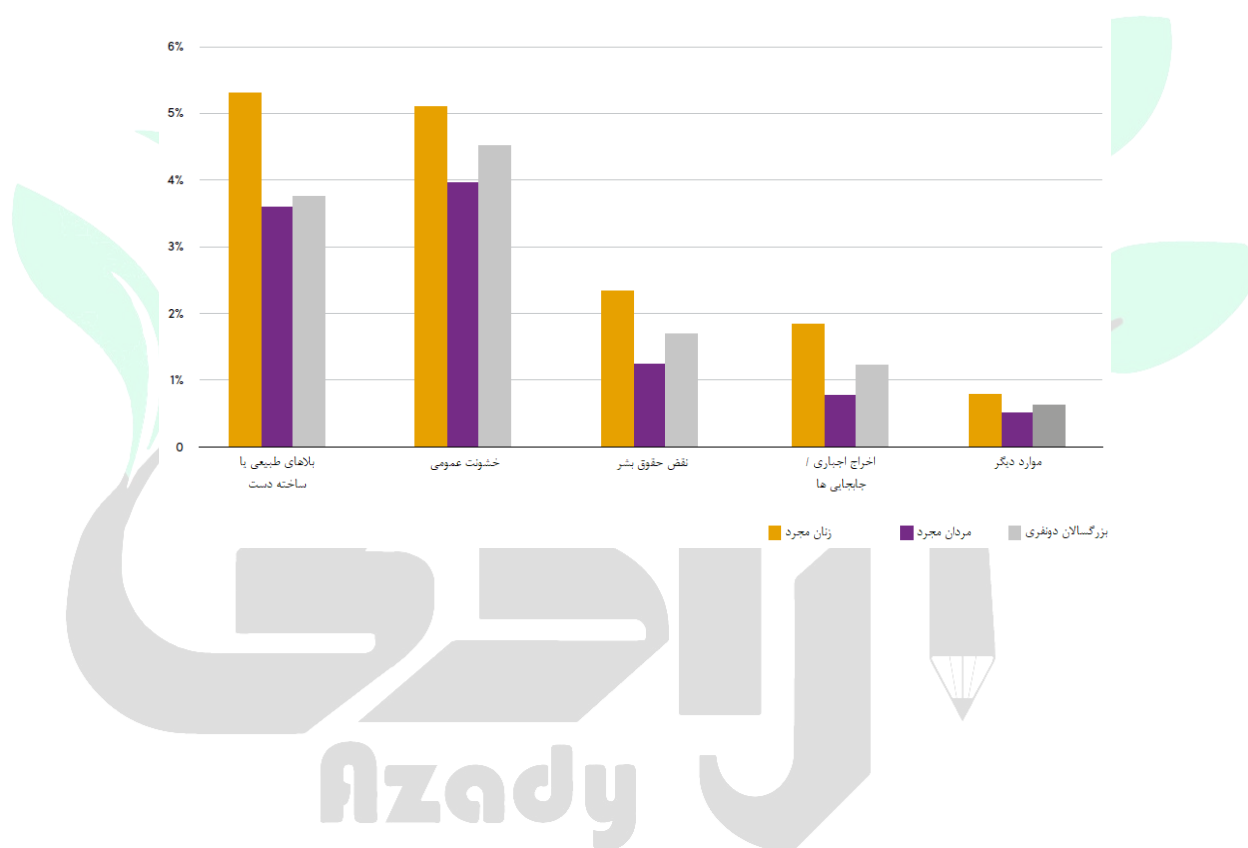
²⁸ [https://www.etilaatroz.com/129286/forced-marriage-to-escape-jihad-of-marriage/.](https://www.etilaatroz.com/129286/forced-marriage-to-escape-jihad-of-marriage/)

رضا باهر، معاون سخن‌گوی وزارت امور مهاجرین به روزنامه اطلاعات روز گفت: «جنگ و پیامدهای آن افراد زیادی را بی‌خانمان کرده است. مثلاً از تخار، غزنی و... مردم از ترس این‌که دختران‌شان را طالبان به نکاح نبرند، خانه‌های‌شان را ترک کرده‌اند»^{۲۹}.

نسبت افرادی که دلایلی را برای جابجایی اجباری داخلی غیر از درگیری مسلحانه ذکر کرده‌اند. (شکل ۲)

شکل ۲

نسبت افرادی که دلایلی را برای جابجایی اجباری داخلی غیر از درگیری مسلحانه ذکر کرده‌اند، بر اساس نوع خانوار

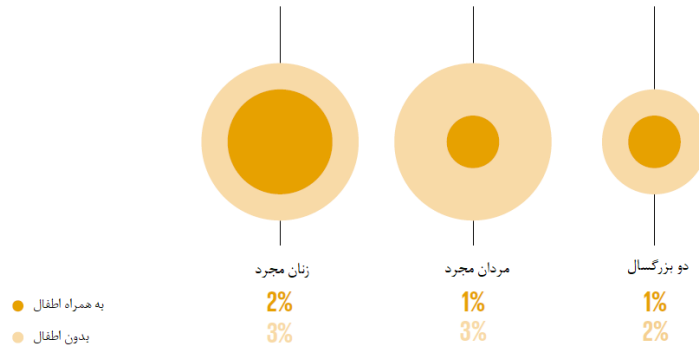

²⁹ <https://www.etilaatroz.com/129286/forced-marriage-to-escape-jihad-of-marriage/>.

زنانی که بدون مرد فرار کرده‌اند، اخراج اجباری را دلیل اصلی ذکر می‌کنند
 فرار با کودکان احتمال اخراج اجباری را هم برای زنان و هم برای مردان اندکی کاهش داد (شکل ۳).

شکل ۳

نسبت جمعیت آواره های داخلی که در نتیجه اخراج اجباری فرار کرده اند، بر اساس نوع خانوار

توجه: این نمودار به ترتیب، نسبت خانوارهای بزرگسال، مرد مجرد و زن مجرد را نشان می‌دهد که اخراج اجباری را به عنوان دلیل اصلی برای جابجایی خود انتخاب کرده اند. در ارقام عمومی، تعداد کل خانوارهای بالغ دو برابر بیشتر بود.

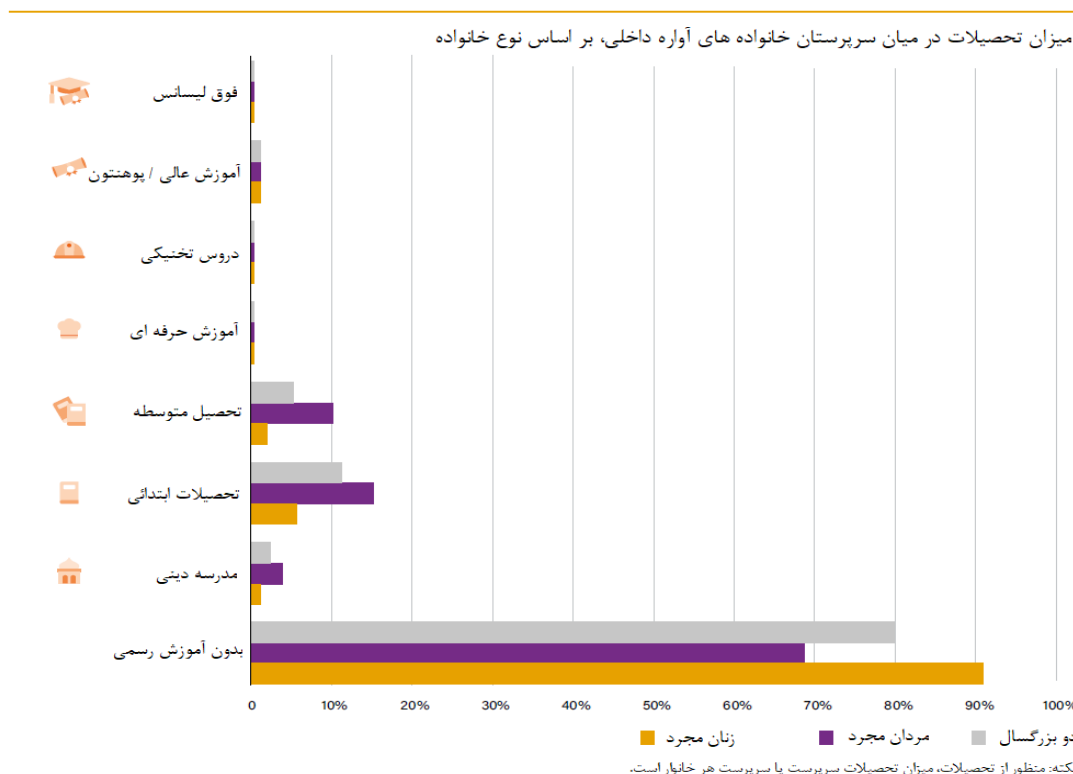
معلومات بیشتر در این زمینه در دسترس نیست، اما گزارش‌های موجود نشان می‌دهد که اقلیت‌های قومی ممکن است برای اخراج اجباری، از جمله برای اهداف توزیع مجدد زمین بین حمایت‌کنندگان رژیم طالبان، هدف قرار گرفته باشند.^{۳۰}

زنان بیشتر از مردان در آوارگی اجباری داخلی باقی می‌مانند، به ویژه آنهایی که با اطفال اما بدون همسر زندگی می‌کنند

کمک‌های غذایی و مراقبت‌های بهداشتی اولویت‌های کلیدی برای آوارگان داخلی است. زنان دارای فرزند نیز دارایی‌های درآمدزا برای کسب و کارهای کوچک را در اولویت قرار می‌دهند. پوشش دادن نیازهای اساسی همچنان یک اولویت کلیدی برای افراد در حال جابجایی است. در مجموع (۸۸ درصد) از آنها غذا را به عنوان یک اولویت برای کمک و به تعقیب آن (۴۸ درصد) دیگر مراقبت‌های بهداشتی را انتخاب کرده‌اند. همچنین (۳۹ درصد مردم) لباس یا اقلام غیر خوراکی را و (۲۴ درصد از مردم) سوخت را در اولویت قرار می‌دهند. تفاوت‌های جنسیتی در نیازها در برخی از مقوله‌ها آشکار است. در حالی که زنان مجرد، به ویژه آنهایی که با فرزند زندگی می‌کنند، بیشتر از مردان کرایه خانه را در اولویت قرار می‌دهند. زنان بدون سرپرست مرد که دارای فرزند می‌باشند بیشتر از مردان فعالیت‌های درآمدزا مانند دارایی‌های تولیدی را برای کسب و کارهای کوچک در

اولویت قرار می‌دهند (۸ درصد زنان در مقایسه با ۴ درصد مردان). از آنجایی که زنان در آوارگی بیشتر از مردان کودکان را با خود می‌برند، فعالیت‌های درآمدزا می‌تواند برای خود و خانواده‌هایشان راه نجاتی باشد، به خصوص اگر آنها به کمک مالی، اعتبار، زمین یا سایر تضمین‌های وام دسترسی نداشته باشند. اکثر آوارگان داخلی، به ویژه زنان، بی‌سواد هستند، که تاب‌آوری آنها را محدود می‌کند. در مقایسه با ۶۰ درصد مردان مجرد و ۸۰ درصد از خانوارهای دارای دو بزرگسال، ۹ زن از هر ده زنی که بدون سرپرست مرد، خانه‌های خود را ترک کرده‌اند، تحصیلات رسمی ندارند (شکل ۶)۳۱.

شکل ۶

مردان مجرد به طور کلی بیشتر از زنان مجرد تحصیلات ابتدایی، متوسطه و حتی عالی را گذرانده‌اند. حتی حضور در مدرسه‌ی دینی به جای مدرسه معمولی در بین مردان بیشتر از زنان است. درحالی‌که آموزش، دوران آماده‌گی و ابتدایی، نقش حیاتی در ارتقای سلامت اولیه، دسترسی به اطلاعات و فرصت‌های درآمدزایی افراد در آینده ایفا می‌کند.

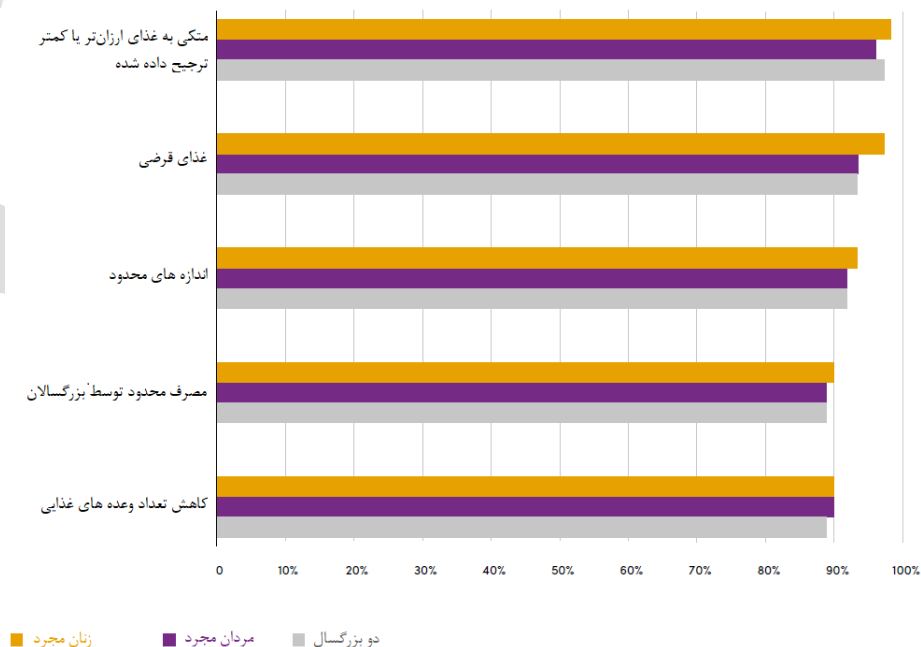
۳۱ همان.

زنان کاهش میزان غذای خود با درآمد ناکافی را تحمل میکنند

با توجه به عدم دسترسی به سایر راهبردهای مقابله‌ای، بسیاری از زنان یا اعضای خانواده آنها به مصرف غذای دریافتی خود قناعت میکنند. راهبردهای مقابله‌ای مرتبط با غذا در میان جمعیت آواره‌گان گسترده است، زیرا تقریباً ۹۰ درصد از هر نوع خانواده این استراتژی را ذکر کردند (شکل ۸). با این حال، خانوارهای زنان مجرد، با یا بدون فرزند، در مقایسه با سایر انواع خانوارها، به طور نامتناسبی از راهبردهای مقابله‌ای مرتبط با غذا استفاده می‌کردند. حدود ۹۸ درصد از زنان مجرد، ۹۶ درصد از مردان مجرد و ۹۷ درصد از خانواده‌های دو بزرگسال خاطرنشان کرده‌اند که حداقل یک بار یک هفته قبل از این سروی به مواد غذایی ارزان‌تر متکی بوده‌اند. تقریباً همه خانوارهای زنان مجرد (۹۷ درصد) قرض گرفتن غذا حداقل یک بار در هفته را به عنوان راهبرد مقابله‌ای ذکر کردند، در حالی که این رقم در بین بقیه جمعیت آواره ۹۴ درصد بوده است. علاوه بر این، ۹۴ درصد از زنان مجرد، اندازه سهم خود را حداقل یک بار در هفت روز قبل از این سروی محدود کرده‌اند، در مقایسه با ۹۲ درصد در سایر خانوارها. درضمن تخمین زده می‌شود که ۵۱ درصد از زنان مجرد دارای فرزند، حداقل نیمی از اوقات در هفته گذشته به غذای ارزان‌تر تکیه می‌کردند.^{۳۲}

شکل ۸

نسبت جمعیت آواره که حداقل یک بار در هفته اقدامات مقابله‌ای مرتبط با غذا را اتخاذ کرده‌اند، بر اساس نوع خانوار

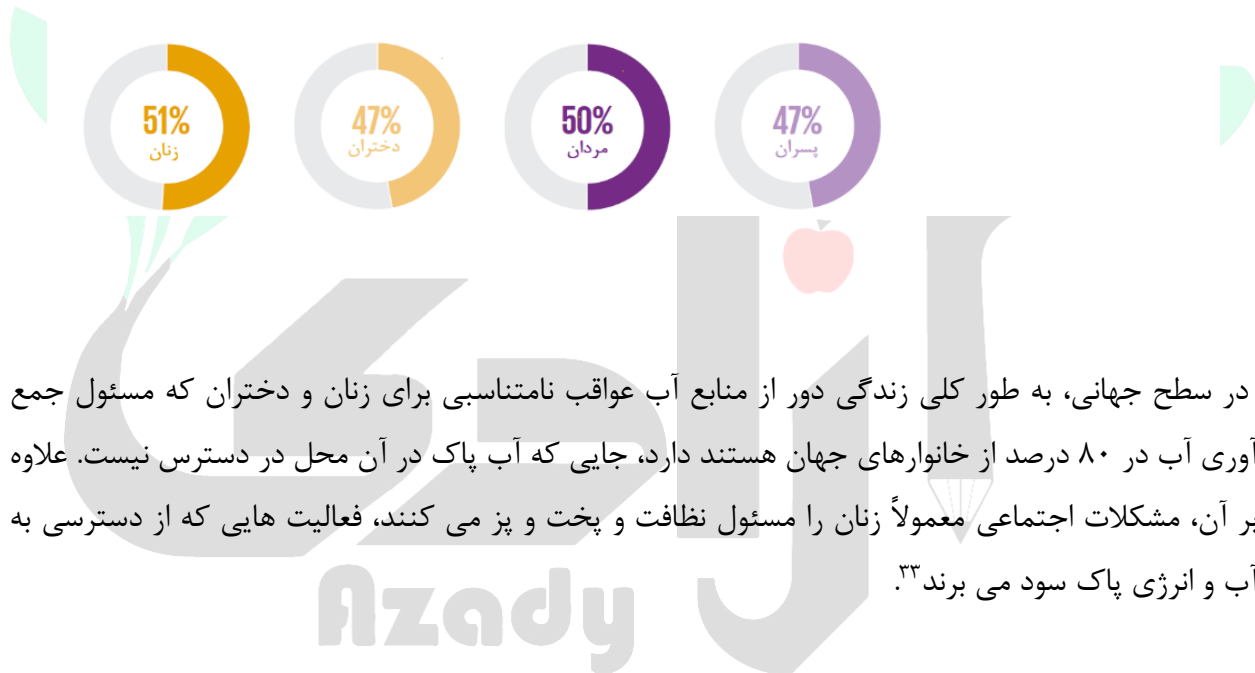

کمیبود آب و برق به طور نامتناسبی بر زنان و دختران آواره داخلی تأثیر می گذارد

علاوه بر چالش‌های مرتبط با معیشت، مالکیت دارایی و ادغام مجدد، بسیاری از افراد آواره با چالش‌های ناشی از زندگی در پناهگاه‌ها مواجه هستند. هنگامی که از بسیاری از افراد آواره در پناهگاه‌ها سؤال شد، در مورد نگرانی‌های کلیدی در مورد شرایط زندگی خود، اشاره کردند که به آب تمیز یا برق دسترسی ندارند - خدمات ضروری برای بهداشت، ایمنی و انجام کارهای خانه - بنابراین بار کار خانگی بدون مزد را افزایش می‌دهند. به طور کلی، زنان و دختران اندکی بیشتر از مردان و پسران از فقدان این خدمات متاثر شدند. به عنوان مثال، ۵۱ درصد از زنان خاطرنشان کردند که بیش از ۵۰۰ متر از منبع آب خود فاصله دارند، در حالی که این رقم در مردان ۵۰ درصد است.

درصد دختران و پسرانی که دور از منابع آب زندگی می‌کنند ۴۷ درصد است (شکل ۱۱).

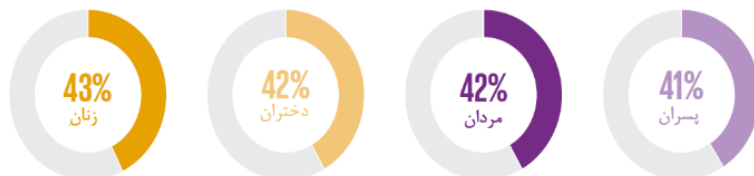
شکل ۱۱

در سطح جهانی، به طور کلی زندگی دور از منابع آب عواقب نامتناسبی برای زنان و دختران که مسئول جمع آوری آب در ۸۰ درصد از خانوارهای جهان هستند دارد، جایی که آب پاک در آن محل در دسترس نیست. علاوه بر آن، مشکلات اجتماعی معمولاً زنان را مسئول نظافت و پخت و پز می‌کنند، فعالیت‌هایی که از دسترسی به آب و انرژی پاک سود می‌برند^{۳۳}.

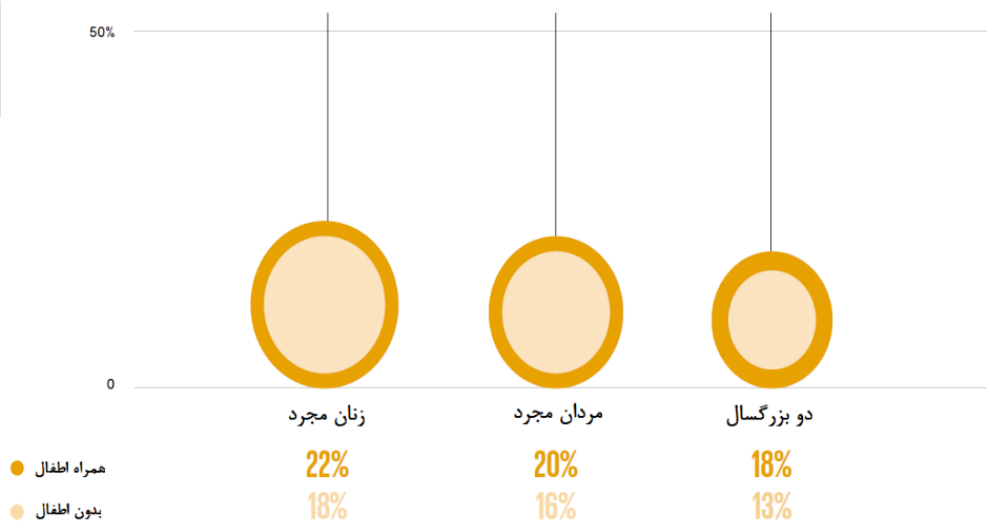
شکاف های مشابهی را می توان در مورد دسترسی به برق مشاهده کرد. تخمین زده می شود که ۴۳ درصد از زنان در مکان هایی زندگی می کنند که فاقد برق هستند. همراه با ۴۲ درصد از مردان، ۴۲ درصد از دختران و ۴۱ درصد از پسران (شکل ۱۲) ۳۴.

شکل ۱۲

ایمنی پناهگاه های آوارگان برای زنان و دختران همچنان یک نگرانی کلیدی است تقریباً یک نفر از هر شش نفری که در آوارگی داخلی زندگی می کنند، خاطرنشان کردند که ایمنی زنان و دختران یک مسئله کلیدی در سرپناه فعلی آنها است. به ویژه زنان مجرد بیشتر احتمال دارد این نگرانی را مطرح کنند (تقریباً ۲۲ درصد از زنان مجرد دارای فرزند و ۱۸ درصد از زنان مجرد بدون فرزند به نگرانی های ایمنی پناهگاه برای زنان و دختران اشاره کردند) (شکل ۱۳).

شکل ۱۳

با این حال مردان و خانواده‌هایی که در آن دو بزرگسال وجود داشته کمتر به این نگرانی توجه دارند. در صورتیکه این موضوع برای آن‌هایی که فرزند داشتند همچنان نگران‌کننده بود، زیرا ۲۰ درصد از مردان مجرد و ۱۸ درصد از خانواده‌های دو بزرگسال دارای فرزند این نگرانی را مطرح کردند. افزایش امنیت زنان و دختران در محیط‌های آوارگی همچنان یک اولویت کلیدی است، اما موانعی از جمله دسترسی محدود آنها به آموزش، شغل و قدرت تصمیم‌گیری همچنان آنها را آسیب‌پذیر می‌کند.^{۳۵}

نتیجه‌گیری

برای جمع‌بندی مطالب باید گفت که مدت‌های طولانی زنان در فغانستان متحمل سختی‌ها و فشارهای فراوانی شده‌اند و کمترین رسیدگی به حقوق آنها شده است. هرچند در بیست سال اخیر کوشش‌های زیادی توسط نهادهای حقوقی زنان صورت گرفته است، اما به دلیل وجود موانع زیاد در جامعه‌ای مانند افغانستان این نهادها نتوانسته‌اند به اکثریت قضیه‌های حقوقی زنان رسیدگی کنند. حال با حاکمیت دوباره طالبان دیده می‌شود که تمام تلاش‌های بیست ساله حکومت و نهادهای حمایت‌کننده زنان به یکباره از بین رفته است و محدودیت‌های زیادی بر آنها در جامعه وضع گردیده است.

در حال حاضر زنان سرپرست خانواده با این که احساس ناامنی زیادی در جامعه دارند، مجبور به کار کردن در بیرون منزل می‌باشند و با مشکلات شدید اقتصادی روبرو هستند، تا جایی که گفته می‌شود در موارد زیادی به کمترین حد مصرف غذا اکتفا می‌کنند. همچنین زنان در افغانستان پس از سال ۲۰۲۱ با چالش‌هایی مانند: محرومیت از کار و تحصیل، افزایش ازدواج‌های اجباری و انجام کارهای شاقه روبرو شده‌اند. حال زنان در وظایفی که قبلاً اشتغال داشته‌اند وظیفه انجام داده نمی‌توانند و ادامه تحصیل نیز که یکی از ضروریات جامعه برای زنان است از آنها سلب شده است و مطمئناً با چنین شرایطی در آینده نیز تعداد متخصصین زن در جامعه به شدت کاهش یافته و ضربه محکمی به جامعه وارد می‌سازد و همچنین زنان سرپرست مجبور به انجام کارهای سخت و طاقت‌فرسا خواهند بود. ازدواج‌های اجباری نیز در شرایطی اینچنین، ادامه خواهد داشت و مطمئناً اگر برای اکثریت افراد میسر باشد راضی به ترک افغانستان با تمام فایمیل خود می‌باشند.

با در نظر داشت تمام این مشکلات معلوم می‌گردد که زنان سرپرست خانواده از جمله فقیرترین و مستحق‌ترین افراد جامعه در افغانستان می‌باشند و با کمک به این افراد در اولویت‌های سازمان‌های جهانی قرار گیرد.

پیشنهادات

با در نظر گرفتن تمام مطالب گذشته رسیده‌گی به مشکلات زنان سرپرست خانواده مهمترین امر برای ایجاد ثبات در کشور بحساب می آید، لذا برای بهبودی وضعیت آنان و کاهش نگرانی ها و خطرهای احتمالی شان چند نکته قابل ملاحظه است:

۱. در قدم نخست لازم است زنان سرپرست خانواده در حمایت کامل از سوی دولت و سازمان ملل قرار گیرد، و پناه گاه های امنی برای ایشان در نظر گرفته شود، و در صورت نیاز به خارج از کشور انتقال داده شوند.
۲. برای از بین بردن این مشکلات در جامعه نیاز است تا سطح دانش و آگاهی مردم از هر طریقی که ممکن است بالا برده شود.
۳. مطالعات و تجارب علمی نشان میدهد که علت اصلی تمام مشکلات و نزاع های در جامعه جهل و دوری از دانش میباشد. من اطمینان دارم که اگر شخصی معلومات اسلامی کافی نیز داشته باشد هرگز آزارش به دیگران نمیرسد و حتی با تمام وجود کوشش میکند تا مشکلی از مشکلات فراوان مردم را رفع نماید. تا چه رسد به اینکه فردی حاضر شود نه یک انسان بلکه انسان های بیگناهی زیادی را به راحتی به قتل برساند و هنوز هم به خود افتخار کند که من مجاهد هستم! هرگز دین اسلام اجازه نمی دهد که خود حتی یک بیگناه هم به ناحق بر زمین بیافتد. سوال اصلی در اینجاست که چه میشود انسان به این مرحله از شقاوت برسد تا حاضر شود زندگی یک انسان را که تهفه الهی برای او میباشد را از او بگیرد؟ باور من بر این است که بیشتر از این که این کشتارهای فراوان برگرفته از عقیده دینی باشد، مربوط به تعصبات اشتباه قومی و نژادی میباشد، طوری که تمام علائم آن اینگونه نشان میدهند.
۴. یکی از بهترین راه حل هایی که به نظر معقول میرسد این است که طالبان اگر میخواهند بر اساس دین اسلام حکومت کنند، نیازمند مشاوره با علماء بزرگ دینی در کشور هستند. علماء روشنفکر در جامعه بخوبی میتوانند آنها را به سمت درست رهنمایی کنند تا این که باز هم مرتکب جنایاتی نشوند که دیگران در طول تاریخ انجام داده اند.
۵. اقتضای جامعه این است که باید به زودترین فرصت تمامی محدودیت های بی مورد بر زنان و دختران برداشته شود تا در آینده حتی خود طالبان هم به پشیمانی بدون سود مبتلا نشوند. وقتی که اجتماع ما شدیداً ضرورت به داکتران، معلمان و کارمندان زن داشته باشد اما هیچ زنی آماده گی لازم را برای انجام این وظایف نداشته باشد.

۶. در صورتی که جامعه جهانی و حکومت امارت اسلامی خواهان از بین بردن مشکلات در افغانستان هستند، یک بار هم که شده فکر اساسی کرده و با انجام پروژه ای مشترک به فکر آبادی افغانستان باشند. که اگر به کوشش هم بتوانند فابریکه هایی ولو برای شروع کوچک اما در سطح ولایات ایجاد کنند، هم تولیدات داخلی بیشتر میشود و هم مردم از حالت گدایی خارج میشوند.

۷. همچنان پیشنهاد میشود تا بجای ممنوع الورد نمودن زنان و دختران از تحصیل و از رفتن به مکان های عمومی، بهتر است تا قوانین درستی بگذارند که هر کس از آن پیروی کرد اجازه ادامه تحصیل و رفتن به اماکن تفریحی را داشته باشد و فقط کسانی که آن را مراعات نمیکنند محدودیت بر آنان وضع گردد. چرا که این قانون برای زنان بهتر از محرومیت از تحصیل و .. میباشد.

۸. مسئله دیگر این است که ما خطاب به جامعه جهانی میگوییم: شما که برای عدم توافق بر سر آزادی های ملت افغانستان هنوز با طالبان کنار نیامده اید و تحریم هایی نیز برای وضع کرده اید، به شما میگوییم اولاً این تحریم ها هرگز برای طالبان معنا ندارد، زیرا اصل فشارها فقط بر عموم مردم خصوصاً کسانی که در سطح پائین جامعه قرار دارند وارد میشود. پس اگر وضع این تحریم ها باعث بدتر شدن اوضاع شود و سبب تلف شدن کسانی مانند زنان سرپرست و اطفال آنها شود، شما نیز در این مسئله دخیل خواهید بود.

۹. کمک های بشردوستانه باید بدون دخالت افراد حکومت برای مردم مستحق آن توزیع گردد و برای اطمینان اینکه به افراد واجد شرائط رسیده است تعدادی از افراد دیگر را به عنوان تفتیس مقرر کند تا اطمینان از تقسیم آن به مستحقین حاصل گردد.

۱۰. دولت حاکم و سازمان های جهانی باید در دسترسی به مسائل پزشکی برای زنان و بخصوص زنان سرپرست، اولویت قائل شوند و کمک های پزشکی را برای آنان در به صورت رایگان قرار بدهد، زیرا در حال حاضر اکثریت آنها توانایی مالی برای مراجعه به پزشک را برای تداوی خود و فامیل خود ندارند.

منابع و ماخذ

فقر زنان سرپرست خانوار، ژاله شادی طلب، علیرضا گرایبی نژاد، ۱۳۸۳.

Vulnerability Factors of Afghan Rural Women to Disasters, Marina Hamidazada, Ana Maria Cruz, Muneta Yokomatsu, 2019.

<https://www.thoughtco.com/1848-married-women-win-property-rights-3529577>.

<https://www.bbc.com/persian/articles/cy0kld42xexo>.

<https://8am.media/forced-marriage-and-its-rise-after-the-taliban-came-to-power-in-afghanistan>.

<https://www.etilaatroz.com/124656/smallpox-hands-and-wounded-souls-of-domestic-women-workers-in-kabul>

<https://8am.media/working-women-in-balkh-rally-of-paid-women-at-the-crossroads-of-the-city>.

<https://zantimes.com/fa/2023/01/11/how-is-the-life-of-female-headed-household-under-taliban-rule>.

<https://8am.media/poverty-on-the-roads-of-kabul-a-woman-whose-only-hope-is-a-hand-kerchief-and-a-few-pairs-of-socks>

World Food Organization statistics in 2021.

<https://zantimes.com/fa/2023/01/11/how-is-the-life-of-female-headed-household-under-taliban-rule>

WFP (World Food Programme), March 2023.

<https://zantimes.com/fa/2023/01/11/how-is-the-life-of-female-headed-household-under-taliban-rule>

(population.un.org/wpp).

Acleddata.com (acleddata on 17 April 2023).

Afghanistan Crisis update: Women and Girls in Displacement | Factsheet III - May 2023.

<https://www.etalatroz.com/129286/forced-marriage-to-escape-jihad-of-marriage>.

